

Institut české levice, z. ú.

Modely socialismu z pohledu zástupců české levice. KSČM, ČSSD, KSČ, SDS a SPED

Texty z vystoupení na odborném semináři dne
14. 10. 2019

Jan Klán, Stanislav Grospič, Jiří Malínský, Roman Blaško a Jiří
Málek

2019

Obsah

Stanislav Grospič: Model socialismu z pohledu KSČM	2
Jiří Malínský – Model socialismu, cognitarizace lidí práce, neoliberalismus a budoucnost socialismu..	4
Roman Blaško – Model socialismu, jak definovat socialismus – KSČ	13
Jiří Málek: Modely socialismu, SPED (členská organizace Transform!)	16

Stanislav Grospič: Model socialismu z pohledu KSČM

Hezké odpoledne, vážené soudružky a vážení soudruzi, přátelé,

Přiznám se, že jsme byli jako KSČM osloveni Klubem společenských věd s tím, že chce otázku o modelech socialismu otevřít na svém semináři. Tím neříkám dopředu, že by taková diskuze s takovým tématem neměla své opodstatnění nemněla svou hlubokou vážnost. Na druhou stranu se mám za to, že dlouhé, téměř 30 - leté diskuze uvnitř KSČM na téma „modelu socialismu“ zatím nikdy nevedly k nějakému racionálnímu posunu, který by se přiblížil dané společenské situaci nebo třeba vytvořil od dob klasiků obohacený ustálený teoretický základ těchto diskuzí. Je, ale samozřejmě otázkou, co si od tohoto posunu budeme slíbovat. Zejména budeme-li vnímat realitu let 1989 – 1990. To nejenom v kontextu České republiky, ale celého „tzv.“ východního bloku, celé Evropy i se všemi důsledky, které mělo dění zmíněných let do postavení převážné většiny, se domnívám, komunistických, levicových stran, ať dělnických či sociálnědemokratických stran ve světě a vůbec chápání pojmu slova socialismus.

Nechci teď zde polemizovat nad vývojem zemí, které uhájily svou cestu k socialismu a nebyly třeba ani vysloveně vystaveny tlaku v těchto dvou zmíněných letech. Mám na mysli zejména asijské země, ale dalo by se hovořit samozřejmě i třeba o Kubě. Na druhou stranu i tam zcela určitě do velké míry bylo znát, že se rozpadá soustava zemí, které si kladla za cíl vybudovat socialistickou společnost. Říkám vědomě za cíl a abstrahuji od toho, zda to tyto země měly zakotveno v ústavě, či zda to byla pro ně pouze prioritní otázka vedení politickou silou v té či oné zemi. Protože to jsou samozřejmě momenty, které mohou mít určitý vliv i podstatný, ale neupřednostňují žádné společenské zákonitosti. Je to jako bychom říkali, že kdyby nedošlo k událostem roku 1989, tak následující rok proběhl mimořádný sjezd Komunistické strany Československa, kde by se strana zřekla své vedoucí úlohy zakotvené v Ústavě. Ano, toto, včetně návrhu nové Ústavy se řadu let diskutovalo. Nedošlo k tomu a vývoj ve společnosti se ubíral jiným směrem.

Z tohoto pohledu bych jenom připomněl a dovolím si to ocitovat, že podle Stanov Komunistické strany Čech a Moravy, které jsou neměnné, tak programovým cílem je socialismus. Je definován ve stanovách strany, jako cituji: „demokratická společnost svobodných, rovných občanů, společnost politicky a hospodářsky pluralitní postavená na maximální občanské samosprávě, prosperující a sociálně spravedlivá, pečující o zachování životního prostředí, zabezpečující lidem důstojnou životní úroveň, prosazující bezpečnost a mír“, konec citace. A pak se také říká v preambuli, že program KSČM vychází z marxistické teorie otevřeného dialogu mezi komunistickým a dělnickým hnutím. KSČM usiluje o to, aby byla stranou masovou, která pracuje na základě kolektivního jednání na základě široké vnitrostranické diskuze. Nad tím vším, co jsem odcitoval, samozřejmě můžeme hluboce diskutovat, ale musíme brát na zřetel, že tyto věci byly formulovány jak pod tlakem mocenského převratu z let 1989 – 1990, tak také byly podmíněny vnitřním rozčarováním velké řady lidí, kteří se cítili podvedeni. Tím, myslím, že i my velice často dnes rovněž tak činíme, polemizovali nad tím, zda se KSČ vzdala rychle své moci, proč, zda podlehla dění společenských událostí, proč se dostala na takové scestí, proč se vůbec na takové scestí dostala

společnost a co tomu bylo příčinnou a proč nenašla strana obecně širokou podporu nejen většiny společnosti, ale i většiny svých členů.

Tyto věci, pro někoho možná dlouhodobě vydiskutované uvnitř KSČM i levicového hnutí, často jsou popisovány, ale málokdo je schopen i z řad levicových teoretiků je přiznat. Je to však otázka identity komunistického a, levicového hnutí. Je to otázka svedení ostré polemiky s dnešní ideologickou tezí, že komunismus je stejně nebezpečný a zrůdný jako fašismus, což je posílenou i „nezpochybnitelností“ proklamativního zákona a dikcí platného trestního zákoníku. Myslím si, že průběh a řada příčin přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století byly popsány desítkami a stovkami, možná tisícičkami různých stránek textů a i ostrých polemik. Vnímám, že to je do velké míry polemika velice živá, polemika, která nemůže odeznít jen jako pohled na historizující událost. Proč? Protože prostě neuběhla dostatečně dlouhá doba. Dva a půl generačního intervalu je dlouhá doba, nikoliv však dostatečně dlouhá doba. Teď to přirovnám k určité možná zdánlivé absurditě. Jinak bychom se dívali na francouzskou revoluci, kdybychom žili v období prvé Francouzské republiky, prvního prezidenta francouzské republiky, napoleonských válek a možná i v revolučním roce 1848. Jinak bychom nahlíželi na zkušenost Pařížské komuny, kdybychom byli jejími účastníky a následně si četli jejich charakteristiku od K. Marxe. Jinak se budeme přelom osmdesátých a devadesátých let minulého století s odstupem 150 nebo 200 let. Prostě to je určitým způsobem historická zkušenost. Zároveň si myslím, že definice socialismu v našich stanovách, která vychází pragmaticky z toho, co mnohdy lidé cítili, pociťovali, že bylo špatné nebo s čím nesouhlasili v období zmiňovaných přelomových let, ještě neznamená, že musí být historicky a v kontextu společenských zákonitostí. Je rovněž nesprávné, a že bychom se měli vzdávat zkušeností ze snah o překonání kapitalistické společensko-ekonomické formace. Hovoříme-li o socialistické společnosti, pak také hovoříme o nezbytném přechodném období.

Narážím například na problematiku vlastnických forem a s tím souvisejících dalších zákonitostí, které byly záměrně do určité míry vykládány velice populisticky. Možná to byla zákonitá reakce na to, co se dělo při společenském převratu v naší společnosti. Ukazuje se však, že za dobu 30 let sama o sobě tzv. primárně soukromovlastnická forma, soukromé vlastnictví rozhodujících základních výrobních prostředků nemůže nikdy ztělesňovat jiný společenský systém, než kapitalismus zatím u nás v podobě buržoasní republiky jinde ve světě třeba konstituční monarchie. To už není možná pro někoho až tak podstatné. Co však je podstatné, že se monopolizaci a koncentraci nadnárodního posílenému kapitálu se zdá rámec buržoasních republika a konstitučních monarchií velice svazující, nepohodlný a reálně tak upřednostňují autoritářské systému vlády.

Společensko-ekonomická formace, která překoná kapitalistickou, musí zohlednit kvantitativní růst ekonomicko-společenských změn a přeměnit je v novou kvalitu. Hovoříme-li o socialismu, je třeba se hlásit k progresivitě lidského vývoje, počítat v dlouhém přechodném období nahradit rozhodující soukromé vlastnictví výrobních prostředků jinými formami společenského vlastnictví. Je otázka, zda k tomu dá dospět takzvaným čekáním. Ani Velká francouzská revoluce by nebyla úspěšná, kdy nereflektovala na dlouhodobý vývoj změn ve vlastnictví výrobních prostředků. Čekáním na to, že bez ohledu na politické působení dojde, k nějakému zlomu ve společnosti neznamená, že jevově bude vždy toto čekání náležit

komunistickým a dělnickým stranám. To není pravda. I vývoj posledních 30 let ukazuje, že sám o sobě název nějakého politického hnutí ještě neznamená, že toto hnutí má tím danou opakující stmelující hodnotu ve společnosti. Tím bude vždycky ten subjekt, který osloví společnost a zaujme ji. Pak samozřejmě bude záležet, jestli splňuje také základní předpoklady své vlastní organizace a dokáže podporu širokých společenských vrstev udržet. Příkladem takového výrazného kolísání z mého pohledu a formou neustálých pokusů, ne vždycky úspěšných, může být příklad Venezuely, která ze strany byla možná motivována vysoce pozitivními úmysly. V první fázi to byla spíše otázka společensko-politického mocenského převratu uvnitř armády a teprve následné okolnosti je donutily vlastně vstoupit na cestu jinou, než kapitalistickou. Ukazuje se, že tam chybí bezprostřední dlouhodobé spojení s lidmi a že vlastně tento kontakt a tato podpora je často nahrazována určitou silou. Nejen politickou, ale například i za použití jiného, použijeme-li naší terminologii, násilí. Byť třeba v pozitivně míněném úmyslu dlouhodobém smyslu. Nemůže to být, ale řešením.

Myslím si, že z pohledu našeho programu a myšlenky socialismu budeme potřebovat vydiskutovat právě to, co vnímáme jako demokratickou společnost svobodných rovných občanů. Poté, co je myšleno hospodářskou pluralitou, jak vnímáme maximální občanskou samosprávu, protože samospráva není bezbřehá a musí podléhat určité zákonitosti. Co vnímáme prosperitou, zdali by nebylo lepší nahrazovat tento výraz, výrazem ekonomické, kulturní, emancipační svépřávnosti a samozřejmě pokrytím ne všestranného, ale vícestranného rozvoje osobnosti. Co také v tomto kontextu vnímáme za sociální spravedlnost, protože platí, že formálně rovné buržoasní právo, které dopadá na nerovné lidi a to i z hlediska našich klasiků a myslím si ověřeně naší historickou zkušeností. Toto právo dnes formálně platí i v dnešní kapitalistické společnosti. Kdy jevově velice dlouhou dobu, téměř 20 – 25 let trvalo, než byla dokončena transformace práva, tedy společenské nadstavby. Přestože se z hlediska práva dařilo budovat jiný společenský systém a převrat ve společnosti a stačilo k tomu několika velice málo zákonných norem. Všechny ostatní zůstávaly dlouhodobě neměnné. Některé neměnné zůstávají ještě dnes, přesto fungují v dnešní kapitalistické společnosti. Fungují i při zapojení naší republiky do soustátí Evropské unie. Potom na toto navazují druhé otázky, které se týkají životního prostředí, bezpečnosti a míru, lidé je citlivě vnímají a jsou velice důležité při život člověka. Rozhodující pro podstatu společenského systému jsou však otázky ekonomické základny, vlastnictví, přisvojování onoho dílu nadhodnoty. Tolik bych chtěl jenom dodat do úvodu k vnímání pojmu socialismus. S tím, že vnímám otázku socialismu jako velice otevřenou. Jsme si vědomi toho, že na mnohých sjezdech i na předposledním sjezdu byl učiněn pokus z hlediska definování pojetí socialismu, avšak vždy pro různorodé názory uvnitř KSČM tyto pokusy neskončily. Co je podstatné, že definice socialismu ve stanovách naší strany nebyla nikdy jako náš programový cíl zpochybněna.

Jiří Malínský – Model socialismu, cognitarizace lidí práce, neoliberalismus a budoucnost socialismu

Aktuální situace české levice. Současný stav nejen české, ale i evropské levice je krajně neutěšený. Její v neoliberalistickém kontextu probíhající dlouhodobá *demarxizace* byla – byť ne

bezprostředně – provázena *neoliberalizací*, tj. pod heslem *modernizace* (hledání podnětů pro *amorfni* tzv. post materialistický středo vrstvý elektorát) započala *destrukce* původních hodnot socialistického hnutí a zlehčování jeho základních kategorií (opouštění meziválečného levicového životního stylu, nekritické zatracování – či trivializace – revolučních tradic, postupné propadání jednostrannému diktátu hmotných a finančních stimulů a standardů, opouštění organizačních struktur a jejich erozivní atomizace přehlížení globálních, kontinentálních i národních sociálních hranatostí kapitalistické reprodukce, černobílý pohled na tradice a relikty protosocialismu atd.).¹ Výsledkem i důsledkem tohoto vývoje je stupňující se ideové i programatické *planění* obou levicových stran a jejich stoupající neschopnost *čelit* nejhroživějším následkům polistopadového rozpadu vzdělávacích systémů.

Převážně utilitaristicky uvažující volič naší doby není s to rozeznat levicová specifika (platí to také pro významnou část tvůrčích jedinců-levicových intelektuálů) mj. pro *častou korupci* a nevýrazné prezentátory a stává se součástí té části politického prostoru, která je v rozporu s jeho základními zájmy (*rovnost*), a i proto se mění ve snadný cíl populistických seskupení. A nejen jich: řadu tradičních požadavků a cílů historické levice v rámci klasického evropského sociálního státu přejala i klasická pravice pod heslem *sociálně tržní ekonomiky*. Volební výsledky posledních desetiletí (zhruba od politického i biologického generačního odchodu velké trojky Socialistické internacionály Palme – Kreisky – Brandt kolem r. 1990) tomu také odpovídají. Na časové mapě poválečné Evropy se od zlomu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století snížily zhruba o 40 – 70 %.² „Specialitou“ postkomunistických levicových stran je nepřehlédnutelná tendence k jejich marginalizaci na hraně zachování parlamentních zastoupení a už v krátkodobém horizontu směřující k jejímu úplnému vymizení.

Konstatuje, že česká levice stojí na historické křižovatce, se za těchto okolností pro své až únavné opakování po každých volbách mění z fráze v anachronismus³ a z anachronismu v *eufemismus* charakteristiky jejich skutečného stavu a krajně nejisté (marginalizované) budoucnosti.

Prvoplánové důvody aktuálního stavu české levice. Bylo by nespravedlivé jednostranně tvrdit, že působení původně početných – a právě proto roztržštěných – politických subjektů české (původně československé) bylo marné. Ústavní Listina svobod, poměrně silný

---

¹ Jako *globální bod hodnotového zvratu* lze odhadnout zhruba druhou polovinu sedmdesátých let minulého století. Je nutné také počítat s *generačním faktorem*.

² Viz práci Thomase Mayera *Transformace sociální demokracie* (českém překladu vydána r. 1998).

³ V českém sociálně demokratickém hnutí podrobný opis postupů degenerace hnutí aktuálně obsahují *Machorvova analýza* a *Šplíchalovo memorandum*. Až hrozebně varovný argumentační potenciál postihují i volební analýzy ČSSD z let 2013 a 2017. Komunistickou stranu v tomto ohledu zastupují nejvýrazněji dnes již zesnulí programatici – v mnohém i ideologové – *Miloslav Ransdorf* a *Josef Heller*. Levici jako celku zoufale scházejí výkonní a současně etičtí *efektuálové* (autorem tohoto termínu je historický sociální demokrat ekonom *prof. Josef Macek*) typu meziválečných sociálních demokratů *Jana Aleše* a *Františka Veselého* či komunistického hrdiny socialistické práce *Otakara Ferfeckého*. (I na vrcholové úrovni se jedná minimálně o desítky - stovky jmen vzdálenější předlistopadové i bezprostřední polistopadové minulosti.)

sociální⁴ stát, zachované podpory prorodinné politiky, zmaření nejběsilejších destruktivních sociálních, makro- i mikroekonomických neoliberalistických kroků, eliminace minimálně jednoho státního bankrotu na konci devadesátých let a řady dalších pošetilých záměrů, podpora odborových ústředen jsou jen nahodile vyjmenovanými body obranných kroků zejména zastupitelských klubů KSČM i ČSSD.⁵

Přesto jsme byli a i nadále jsme v činnosti české levice svědky vývojových tendencí a procesů, které mají právě opačné směřování. Co je nejvíce způsobovalo a způsobuje?

V čele obou obnovených stran byli ve většině případů lidé bez zkušeností z provozu politických stran druhého odboje, Třetí republiky i Pražského jara. Oprávněný odpor k protosocialistické politické kultuře Národní fronty převodních pák se přelil od jednoho extrému k druhému, aby záhy přerůstal do stále oportunního alibismu, který z mnoha důvodů přetrvává dodnes. Politické strany a hnutí mají v této projekci dostát těm nejvyšším nárokům pod podmínkou, že to nebude nic stát a že politická komunita vedle špičkové odbornosti dostojí i maximalistickým nárokům etickým a veřejnoprávním. Prostomyslná dětinství těchto očekávatelností jsou zřejmá a obsah i směřování *skutečné praxe* polistopadového všedního dne rovněž.

Za těchto okolností v prohlubující se kultuře mravního a hlavně právního nihilismu, v němž za deklarativním (*frázovitě účelovým*) dovoláváním se lásky a spravedlnosti (pro jistotu ve většině případů bez jasného věcného obsahu) vstupovali nově do rychle se neliberalizující se společnosti lidé *konzumně zvláštního ražení*. Postupně ovládali a ovládají politickou scénu veškeré postkomunistické Evropy a prosakují i na historický Západ Evropy (do tzv. staré Evropy).⁶ Pozorovatelným indikátorem tohoto vývoje je vytvoření a postupný růst paraziticky založené vrstvy rentiérů, a sice pozvolna, ale dlouhodobě o to jednoznačněji silící *společenská nerovnost* zčásti emocionálně, zčásti vědomě rezignující veřejnosti na levopravé kapitalistické členění současné společnosti.

Je to zřejmě i základní příčinou faktu, že polistopadové politické struktury se neobnovily jako *hnutí*, ale spíše připomínají tu více, tu méně početné *nomenklатурní sekty*. Poměrně úzké skupinky zainteresovaných se soustřeďují na bezprostřední cíle, zpravidla na data voleb, a v stoupající míře na zachování systému, který se současně stává určující podmínkou jejich

---

⁴ Jak opakovaně uvádí odborné zázemí obou levicových stran, v poměrném posouzení se srovnatelnými zeměmi unijní Evropy patří český sociální stát ne k vydatným, ale naopak spíše k podvyživeným (poměrné procentně vyjádřené rozdíly částek věnovaných na sociální účely v podílu HDP dosahují až 50 %, někdy však až téměř 100 %).

⁵ Na své věcné zhodnocení postrádající černé, ale i falešně růžové tóny čekají výsledky práce sociálně demokratických vlád (1998 – 2006 a 2013 – 2017). Je to především *výzva pro politické instituty* jak ČSSD, tak KSČM.

⁶ Rozkladu práva odpovídá i rozklad vzdělávacích systémů jako zvláštní formy privatizace veřejných služeb. Srv. u nás sice předloženou, ale veřejností nediskutovanou knihu rakouského filozofa, filologa a politologa Konráda Paula Lorenze *Společnost nevědomosti* rostoucí sice ze západoevropské, zejména německojazyčné a skandinávské skutečnosti, ale současně plně postihující základní masifikační znaky rezignace na kvalitní vzdělanost i v současné české společnosti.

politického bytí a přežívání.⁷ Celospolečenská hodnotová destrukce historické levice, která je průvodním jevem tohoto ideového a hodnotového *hrubnutí*, vede také k postupné *retardaci* programatiky obou levicových stran (zatímco levicová mimosystémová hnutí své úsilí zaměřují ve většině případů na *dílčí* cíle a postupně se integrují do neoliberálního sociálního status quo). To všechno ve své *zlostnosti* přispívá k vnějšimu smývání rozdílů, které ještě před 20 lety poltily společnost. Občan-volič ať už ze zlhosejtnění nebo rezignace na tuto někdy až cynickou redukci politiky na instrumentální manipulaci v lepším případě často ještě ve volební místnosti neví koho volit, v případě horším k volbám vůbec *odmítá jít*.⁸ Současná česká levice v tomto ohledu pro normálního občana neznamená ani pozitivní výjimku, ani jistotu dělného protestního hlasu.

Problém komunistických resentmentů. Padesátileté komolení historické paměti, zahájené v komunistickém případě únorovými událostmi roku 1948, vytvořilo v mnohém ideově *schizofrenní společnost*. Prolomení těchto bariér v šedesátých letech s vrcholem ve *výbuchu svobody* Pražského jara (Ledna) 1968 mnohé z těchto deformací korigovalo, neprolomilo však – a z technických i časových důvodů ani prolomit nemohlo – *poškození* společenského vědomí jak v historické paměti obou odbojů, tak První i Třetí republiky a také komunistického protosocialismu. Události 21. srpna 1968 donutily normalizační režim *k otevřeným účelovým lžím a nezakrývaným hrozbám*, pokud se jednalo o věrohodnost srpnových událostí let 1968 a 1969, i k nuceným vystěhováním a emigraci na jedné, a veřejnost *ke lhaní a morální rozlomenosti* na druhé straně. Výsledkem přepisování a různých manipulací bylo sílící znechucení a posléze většinová společenská apriorní averze ke všemu levicovému.⁹ Působením exilu – zejména jeho starší poúnorové části – začala být posléze zpochybnována i první Československá republika a řada jejich protagonistů, zejména Edvard Beneš. A naopak – komunistický režim, slynoucí svým odporem ke všemu nekomunistickému, v tomto ohledu začal v posledních letech svého bytí *posouvat* své dosavadní přístupy.¹⁰ Drolila se – zejména působením gorbačova režimu – i legitimita ruského stalinistického komunismu a s ním nejvýrazněji mlžení a místy bezuzdné lhaní neblaze proslulého *Poučení*. V KSČ vznikla početná, svým vzděláním i přístupem k informacím *vlivná opozice* zahrnující střední i mladou generaci

---

⁷ Příliš velký počet členů není pro tyto řekněme osobnosti potřebný; naopak škodí a jako škodlivý je jimi také pocíťován. Kvalitativní prvky skutečného výběru se v takovéto reflexi stávají doplňkovými a přitom více vnějšimi než skutečně reprezentativními a zpětně dohledatelnými kritérii.

⁸ Zatímco účast ve volbách do nejvyšších zastupitelských sborů za První republiky přesahovala 80 %, v druhé polovině polistopadového období nejčastěji osciluje kolem 60 % (občas 70 %), v některých případech však také propadá hluboko pod 40 % či 30 % nebo 20 % (senátorské volby).

⁹ Tato změna proběhla nástupem nové, podle sociologa Petra Saka i podle mé vlastní zkušenosti střídou generací *také* zhruba kolem r. 1980. V tomto vnějškově *přepólovaném* prostředí bylo např. připomenutí 100. výročí narození spisovatele Jaroslava Haška (1983) pochopeno jako *režimistická*, nikoliv protirežimní slavnostnost (festivita).

¹⁰ Určitým zlomem bylo již natočení filmové epopoje *Dni zřady* (1972) o mnichovských událostech a zejména jubilejní benešovský rok 1884. Proměňoval se – opatrně a s krajní obezřelostí – i pohled na odkaz marnotratného syna režimu, zakladatele KSČ Bohumíra Šmerala. Na konci komunistického období byl obnoven státní výklad 28. října a v Bratislavě byla vytvořena sochařská replika protosocialistického státního znaku. Byl zmírněn i zákaz mnohých klíčových děl demokratické a osmašedesátnické minulosti, zrušeno rušení vysílání RFE apod.

tehdejších členů. Jedno však bylo nejasné – co a kdo vystřídá vedení *mužů 21. srpna*.¹¹ Zatímco šedesátá léta se mohla opřít o kulturní a v mnohém i hmatatelný hospodářský vzestup, konec let osmdesátých takovou alternativu *postrádal*.

Dodnes neobjasněné skutečné příčiny listopadového převratu se po přechodné fázi tzv. *něžné revoluce* poměrně rychle (zhruba do června 1990) přeměnily do nejméně žádoucí podoby. Namísto systémové negace předcházejícího období a jejích hodnotových i mravních přístupů nastoupilo v lepším případě deklarativně plakátové, v horším *nezastírané účelové* účtování s předlistopadovým režimem, které postihlo i nepočtený hlouček disidentů kolem občanské iniciativy Charta 77.¹² A tak paradoxně bývalí členové či členové rodin a užšího i širšího příbuzenstva někdejších předních členů KSČ prostoupili prakticky celou českou polistopadovou scénou a ponechali v ní i *přepólované* nejhorší vlastnosti někdejší protosocialistické propagandy a ideologie – institut kolektivní zodpovědnosti, černobílé, až manichejské vnímání reality, holdování konzumismu a kořistnictví, propagandistické účelové kampaně, korupci a do časté absurdity přiváděné tzv. stíhání komunistických zločinů¹³ současně provázené ve všech vyjmenovaných případech nikdy nekončícím *vtichvostěním*.¹⁴

Levicové – je-li kdy jaké – působení je za těchto okolností provázeno řadou vědomých i nevědomých bariér ideového nebo stereotypového více či méně neoliberalistického rázu.¹⁵ Jejich společným jmenovatelem je vytváření někdy i *sítě* (džungle) zástupných problémů.

Dialektika politické strany a hnutí. Rozdíly a inspirace jako východiska boje levice proti sociální atomizaci. Neoliberalistické působení se v činnosti současné české levice

---

¹¹ Lidé svazácké generace – ať už ČSM či SSM – měli sice velké ambice, ale v porovnání s generací Pražského jara podstatně *skeromější schopnosti a zkušenosti*. Ani Prognostický ústav ČSAV nebyl rovnocenným ekvivalentem dlouhá léta zakázané studie XIII. sjezdu KSČ *Civilizace na rozcestí*. Hlavní publikační výstup ústavu – *Souhrnná prognóza* – nebyl ke dni převratu vydán a naopak Jakešovo vedení KSČ ještě v posledních hodinách své existence (14. 11. 1989) jednalo o jeho rozpuštění.

¹² Z KSČ vystoupilo postupně kolem 1,1 milionu lidí a tento počet se tenčil i v dalších letech. Kromě roztržitého komunistického hnutí do několika subjektů (SDL, HSS, SLB, KSČ, KSČ – ČSP, ČDF, DSP) hlavní nástupnický subjekt, Komunistická strana Čech a Moravy soustředil v české části někdejší KSČ *více než 400 000 členů*. V současné době strana ulice Politických vězňů čítá necelou desetinu tohoto počtu.

¹³ Stačí jen letmo přehlédnout skutečné výsledky skutečných pravomocně uzavřených procesů.

¹⁴ Vznikají tak zajímavé protiklady, které o levici i naši době vypovídají mnohé. Lustrační zákon a zákaz členství v politických stranách pro poměrně početný okruh funkcí je jen *rubem* někdejších nomenklaturních tzv. *kádrových předpokladů*. Lustrační zákon přenesl pozornost na statisíce jsoucích i bývalých členů KSČ a zcela stranou ponechal stíhání skutečných zločinců, např. Milana Moučky či Urválka v sukních Ludmily Brožové, která na smrt poslala i Miladu Horákovou. Emocionální nenávisť bere až příliš často soudnost i jinak čestným a nadaným lidem. Po třiceti letech tak žijeme ve společnosti, která *formou* zastávání a prožívání demokracie žije v *hluboce předlistopadových* dobách. Z tohoto výčtu se v mnohém nevyklučují ani obě levicové strany. Jen chabou útěchou je skutečnost, že tímto pomyslným démonem historické setrvačnosti je tak či onak zachvácená celá postkomunistická Evropa a v určitém smyslu je jím dnes ovlivněna i *Evropa stará* či současná americká politická scéna.

¹⁵ V mém chápání se neoliberalismus a jeho působení neomezuje na úzce ekonomický rámec. Naopak – za jeho počátek je nutné považovat nástup tzv. *konzervativní (kontra)revoluce* na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Dějinná specifika neoliberalismu vyniknou jeho důslednou komparací s liberalismem *laissez ferres* (narvi a urvi) klasického kapitalismu předminulého a první poloviny minulého století.

nejvýrazněji projevuje tzv. *modernizací*. Sypký pojem skrývá neméně sypký obsah. Neuchopitelné se tu považuje za přednost a sociální atomizovanost ve svých nejrůznějších projevech a formách za historicky novou formu blíže necharakterizované svobody (*anarchizující* svobody Brownova pohybu molekul). V politické praxi levice to vede – jak jsem se už pokusil prokázat – k *redukci* těchto stran na hodnotově, ideově i programaticky vyprahlé více či méně nomenklaturní sekty, které se poměrně lehce začleňují do neoliberalistického schématu a ochotně pomáhají ukusovat z té části pomyslného koláče, kterou velkoburžoazie a diskrétní elity¹⁶ ponechávají nedotčenu. Tento systém může fungovat – jak se alespoň zatím zdá – na úrovni alespoň střednědobých meziročních (tzv. robustních) přírůstků HDP zhruba 5% – 7%. Číselná řada OXFAM ovšem neponechává příliš místa pro tuto „konstruktivní“ interpretaci. Nerovnost – pohonná látka třídních protikladů a třídního boje nejen historické levice – ve skutečnosti narůstá jak v globálním, tak ve vnitroeurospkém měřítku. Obdobné projevy se projevují – jak naznačují četná vystoupení i odborné výstupy např. ekonomky a politoložky Ilony Švihlíkové – i *uvnitř* české společnosti.

S opakovanou intenzitou se tak vrací staronový problém nejen levice, ale jakékoliv formy pospolitosti. Jsou-li politické strany více či méně atomizované svazky různých skupin a skupinek zájemců, v nichž takřka není místo pro tvořivou programatickou práci a zásluhový výkonový princip, přirozeně retardují. Atomizovanost u skupinek je i atomizovanou societou – zrušení nebo výrazné oslabení generačního dialogu a generační solidarity vede k postupné retardaci a nesrozumitelnosti této sociální kolonie¹⁷ i pro její *kmenové* sympatizanty a voliče. A volání po poctivosti a špičkové kvalitě prováděné politiky, její zpětné ověřitelnosti a spolehlivosti protagonistů se mění ve frázi a z fráze do až příliš snadno zaměnitelné *slovní mlžiny*. *Není koho volit, protože není čemu a proč věřit.*

Jak se mohou polistopadové levicové strany této své neoddiskutovatelné degeneraci *účinně bránit*? Má-li se jejich aktuální status quo změnit, je nutné skoncovat s frázovitými iluzemi o neformálních postupech, maximu svobody a jednosměrném, pro mládí krajně škodlivém upřednostňování. Musí se přiblížit časově prožívané všednodennosti¹⁸ tak, aby *věcná agitace* přestala být strašidlem a naopak se stala *pomocníkem* levice.

---

¹⁶ Podle Kellerových údajů a termínů lze počet příslušníků tzv. *diskrétních elit* odhadnout na zhruba 1 % populace, počet *pomocných elit* na 2 – 3 % populace a klasickou *velkoburžoazii* (vlastní odhad) na 0,1 – 0,3 % na populace té které vyspělé země. Vedle výše majetku je zřejmě základním dělícím kritériem *dědičnost* majetků na hranicích klasického třígeneračního schématu historického sociálního románu a předchozího pozdního feudalismu). Tato dědičnost je indikována pomocí časových množstevních řad *rentiérů*, vyvolávajících asociace na vysokou šlechtu francouzského tzv. *starého režimu* druhé poloviny 18. století.

¹⁷ Jedná se o přechodné stadium mezi klasickou strukturou politického subjektu zhruba v čase ropných šoků sedmdesátých let a zrodem struktury, která způsobem svého utváření i fungování připomíná buď rodovou, či feudální zájmovou strukturu. To usnadňuje pronikání neoliberalismu do levé části politického spektra; průvodním znakem je postupné *vytrácení soudržnosti a solidarismu*.

¹⁸ Právní normy, které podporují kariéristické a hrabivé (konzumistické) jedince ať už zněním, nebo výkladem zakládají již v zárodku budoucí stagnaci a posléze úpadek subjektu, ke kterému se vztahují. To neplatí jen pro levice.

Historická politická organizace (dnešní politická strana v Česku) by měla obrůst lešenými *zájmových složek*.¹⁹ Jejich přibližný výčet je prostý i nedosažitelný zároveň. Noví členové nebo stálí sympatizanti by měli být nejprve osloveni družstevní, mládežnickou, ženskou, seniorskou, duchovní (ideovou) či tělovýchovnou organizací. Působení takto založeného hnutí by mělo mít vyhraněně (upřednostněno) *rodinný či partnerský ráz*.²⁰ Vznikla by tak síť, která by umožnila průběžné doplňování členstva na základě poměrně hlubokého poznání i jeho funkční soustavné *politické vzdělávání*. Základ této činnosti, *dobrovolnost a volné (svobodné) rozhodování* ovšem nesmí být v rozporu s kvalitativně pojatým principem *výkonu*; jeho vykazované výsledky musí být vždy *zpětně ověřitelné*. Volnost v jednání musí mít oporu v přesných a jednoduchých (jednoznačných) normách – zejména ve *stanovách*.

Shrnutí. Letný přehled základních aktivit obou polistopadových levicových stran ukazuje na řadu buď blízkých, nebo nezdělaných i totožných slabín jak v jejich praktické politice, tak v organizačním ustrojení i programatické tvorbě. Neoliberalizace jejich struktur – lhostejno, zda bezprostřední, či zprostředkovaná - je neoddiskutovatelná právě tak jako jejich trvalé, stále se prohlubující míjení se s oběma mladými polistopadovými generacemi. Obě levicové strany nebyly s to reagovat na rozpad vzdělávacích systémů a zcela jim unikl také tzv. *neomarxismus*, tj. rozplývání Marxova odkazu v neoliberalizovaném o duchovnost usilujícím prostředí současné střední a mladé generace. Nepochybné je i jejich *tvaroslovné* (informační) zaostávání.

Mnohé z toho naznačuje i současný stav a nedávný vývoj české parlamentní levice. Chátrání historické organizační struktury se zdá být v mnoha ohledech tím nejzřejmějším projevem. V praxi vede k schůzím-konferencím-sjezdům chápaným zejména jako výchozí *procedura* k dobývání funkcí, jež se vzápětí stává východiskem k často sebestřednému dobývání *dalších mocenských pozic* ve veřejném, ale nepochybně i v soukromém sektoru. Sílicí *proces vnitrostranické nerovnosti* hmotné i kulturní spojený s tendencí k *sebe uzavírání takto pojatých struktur* necharakterizuje pouze levice; v jejím případě však bolí zejména. I zde tvrdá a zodpovědná práce nedobrovolně vyklízí jedno postavení za druhým podceňovanou *prací elementárně organizační* počínaje a aktivitami řady špiček parlamentní levice konče. Hodnoty

---

¹⁹ Je to jeden z mála způsobů jak účinně čelit atomizaci hnutí na jedné a společnosti na druhé straně. To, co bylo kdysi samozřejmostí, je dnes počínáním na mezním prahu organizační geniality. V širším slova smyslu se jedná o dominantní formu efektivního působení navazující na tradice takových levicových organizací jakými byly Sokol, Svaz dělnických tělocvičných jednot, družstevní a odborové ústředny apod. Elektronizace lidských vztahů nemusí být na překážku, pokud je užívána jako to, čemu má sloužit: urychlování přenosu informací a usnadňování co nejpravidelnějších *vzájemných* setkávání a setkávání.

²⁰ Tato forma kontaktů vrací v modernizované podobě do středu pozornosti nejpodstatnější rysy někdejší *sousedské pospolitosti, hravosti, ale také solidarity a vzájemné pomoci*. V celku se jedná o významné rysy moderních středních vrstev druhé a třetí čtvrtiny minulého století, ale také o *odkazy koldomových meziválečných levicových avantgard*. Zásadní význam v tom všem hraje i mezigenerační dialog.

a ideály ustupují – sice povlovně, avšak zřejmě – hédonismu, nadprůměr průměru a podprůměru. *Ctnost se mění (degeneruje) v pozitivní deviaci.*²¹

V postkomunistické části Evropy – nejen postsovětské, ale i vně imperiální a post jugoslávské - se objevuje i problém *protikomunistických (protisocialistických) resentimentů*. Zatímco fenomén Pražského jara působil ve prospěch pluralitního, nečernobílého vnímání světa, nástup neoliberalismu (zhruba od přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století) vedl jako rez k postupné trivializaci a stírání těchto diferencujících rozdílů. Úzce s tím souvisí celkové historické vyčerpání stalinistických přístupů po odeznění chruščovovského tání a úspěšné úsilí Západu (reagonomiky) o *uzbrojení* Východu, jejichž pružinou se staly oba ropné šoky sedmdesátých let. To poznamenalo i protiruskou a protikomunistickou opozici uvnitř pozdně stalinistického impéria. Nástup neoliberalismu na území vnějšího i vnitřního impéria po zhroucení gorbačovské katastrofky tento vývoj jen dále urychlily. A tak na pozadí vnějších změn (faktické reprízy prvotní akumulace kapitálu, provázené korupcí, malverzacemi, ale také dalším zužováním zindustrializované vědy i vzdělávacích systémů, tj. *masifikací ducha* či *duchovní nadstavby*) vystupuje do popředí na pozadí frází a neuskutečnitelných slibů *kult trivializace a kořistního historického měšťáctví*. Kulisy a do značné míry i výprava se změnily; ale ani režisérské zásahy nemohou zastírat skutečnost, že euroamerická civilizace se v někdejší „vnější ruské Evropě“ *živelně* krok za krokem – často zcela mimo vůli vedoucích osobností diskrétních kapitálových elit – vrací do předminulého století.²² Levicové strany, které jsou z různých důvodů, ale se zhruba stejnými, tj. sebe devastujícími výsledky ochromovány, netuší, že právě tady dějinná materie naopak současně skrývá celou řadu impulzů jejich budoucího rozmachu.

Vedle již konstatovaného úpadku historického vědomí, na který před téměř 16 lety upozornila Rada Evropy,²³ je tu vlna povrchního prezentismu citelně poznamenaného „*duchem informativního věku*“ – spěšnou a ukvapenou povrchností a *sebestřednou*, do sebe uzavřenou v *lepší* případě šedě průměrnou *polovzdělaností*. Úpadek mravu a slušnosti (vytříbenosti) ve veřejném vystupování je jen dalším projevem této politováníhodné tendence.

Závěr. V levicovém prostředí má tento v zásadě sebe záhubný vývoj zvlášť bolestivé důsledky. V znásobené míře se vracejí levičácké naivity meziválečného období a svou

---

²¹ Tento vývoj má svůj nejen národní, ale také kontinentální a globální rámeček. V tomto ohledu není Česká republika podstatnější výjimkou.

²² Tento proces na případě církevních aspirací analyticky zachycuje nedávno vydaná kniha Miroslava Grebeníčka *Ve znamení kříže. Podvody nelze halit svatou rouškou* věnovaná církevním donacím.

²³ Usnesení ministrů školství členských zemí Rady Evropy o nutnosti soustředit pozornost na soustavnou výuku dějepisu nejnovějších dějin jako východiska účinné prevence proti neúměrným rozmachům extrémismů zejména pravicové povahy bylo bráno zjevně ne příliš vážně. V českých poměrech mezi hlavní nedostatky patří *nesoustavnost výuky* (odstranění jednotných osnov a okresních a krajských pedagogických středisek) násobené naprosto *nedostatečnou hodinovou dotací*, která v Evropě patří k vůbec nejnižším (1, maximálně 2 hodiny týdně, o které se dělí s občanskou výchovou). Podceňovat nelze ani nízký počet pedagogů-historiků na základním i středním stupni, ani bazální hodnototvornost dějinných reflexí a alespoň základních historických znalostí. Totéž platí o vztahu přírodních věd a životního prostředí.

prvoplánovou primitivností přím navozují srovnání s obdobně nedovzdělanou pravicí. Chybám levého okraje soudné levice odpovídají současně propady pravého (levostředového) okraje levicové části politického spektra naší současnosti absolutizující v zásadě srovnatelným způsobem chyby a přešlapy radikální levice. Politické strany v tomto sebevražedném spirálovém vývoji ztrácejí svou ideovou jedinečnost a postupně se omezují jednak na faktickou údržbu a korekturu nejvýraznějších výkřiků naší současnosti, jednak jsou – krok za krokem – pohlcovány neoliberalistickým hédonismem ignorujícím s opovázlivostí pozdní antiky soudobý planetární vývoj a důsledky, které hrozí euroatlantické civilizaci v prvním a lidstvu jako živočišnému druhu v druhém plánu společenského vývoje.

Jsme-li dnes z pohledu středního, pokročilého středního, aktivního, starého a stařeckého sougeneračí konfrontováni se zralou mladou, středo mladou mileniální a rozmazanou dospívající generací (generacemi, sougeneračím)²⁴ a neustále se prohlubujícím mezigeneračním a současně trans generačním hodnotovým *gapem*,²⁵ který vstupuje do čtvrtého desetiletí své existence, nemůžeme neznat velmi *přízemní* perspektivu levice v naší zemi. Řečeno ve zkratce: to, co dříve bývalo výsadou zhýralé části nejbohatších (případně i chudinských) vrstev – závislost na drogách, různě zlomkovitá dospělost, rezignace na rodinu a dědickou následnost, vysávání neevropské většiny světa, to se dnes tak či onak stává určující hodnotovou osou *dvoutřetinové/tříčtvrtinové společnosti skutečného i pomyslného blahobytu*. Společnost v lepším případě *zoblomovštěla*. Pochopitelně v kulisách a výpravě našeho historického věku.

Z takto popsané situace pro levicu jako důsledně emancipované společenství *lidí práce* a její budoucnost plynou *dva scénáře*. Optimističtější *nepřerušené kontinuity* a pesimističtější naší fatální *druhové sebevraždy*. V obou případech jsou hnacími silami *souznění rozumu, tuchy a citu*, základních lidských vlastností, které nás svou vrcholovou mírou odlišují od ostatní živočišné i rostlinné bioty. V prvním případě se postupně formuje potenciál nutný pro překonání mezí současné společnosti, v druhém naopak potenciál urychlení jejího až planetárního sebe zániku.²⁶

---

²⁴ *Rozmazaná generace* (termín sociologa mládeže Petra Saka) narozená zhruba kolem roku 2000 postupně dospívá v naší současnosti a je vlastně *druhým pokolením* neoliberalizovaného školství; tímto faktem je citelně poznamenána i dále klesající *kvalita výuky* a pedagogických sborů.

²⁵ *Degenerativní procesy* začínají na Západě na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století. V sovětizované části Evropy byly tyto neoliberalistické procesy ne- a protikomunistickou opozicí převážně – a nanejvýš naivně – vnímány jako *pozitivní varianta* k hodnotovým i vědomostním parametrům pozdně protosocialistického školství.

²⁶ Společenské síly a procesy jsou jen dílčí metamorfózou sil přírodních a vůči člověku-jedinci i státu-národu i nastupujícím nadstátním subkontinentálním regionům typu RF, USA, Kanady, ČLR, Indie či Brazílie nebo Australského svazu vystupují velmi obdobně jako *síly zprostředkující*. Tato konstatace zejména platí pro tržní (sociálně tržní) ekonomiku pozdního kapitalismu a nepochybně bude působit do konce dějin světového (případně i kosmického) lidstva.

Roman Blaško – Model socialismu, jak definovat socialismus – KSČ

člen politbyra ÚV KSČ

Dovolím si na úvod velmi krátké představení naší strany Komunistické strany Československa.

Krátké představení strany KSČ

KSČ byla znovu obnovena v roce 1995. Jejím Generálním tajemníkem Komunistické strany Československa se stal soudruh Ing. Miroslav Štěpán, byl v této funkci až do roku 23. března 2014. Po úmrtí Miroslava Štěpána zastupoval až do řádného zvolení na XXIII. sjezdu KSČ v Praze v prosinci 2014 soudruh Jiří Vábr, který byl do této funkce řádně zvolen na již zmíněném XXIII. Sjezdu. Funkci nejvyššího představitele zastává dodnes.

Jedním z hlavních důvodů znovuzaložení strany KSČ, bylo plně se přihlásit se vši odpovědností k celé historii Komunistické strany Československa. A to od dob jejího vzniku, a to nejen k úspěchům, ale i neúspěchům a k chybám, jež nastali ať už v důsledku objektivních nebo subjektivních příčin. Zároveň uchovat veškeré pozitivní i negativní zkušenosti z budování socialismu jako cesty k beztřídní společnosti Komunismu. Tato cesta vychází z vědeckého pojetí M/L a M/L je součástí našich stanov.

Odmítli jsme také závěry mimořádného XVIII. sjezdu 20. - 21. v prosinci 1989. Který nastartoval nejen řadu křivd, odejití od kurzu socialistické cesty, rozpad komunistického hnutí u nás, ale i rozpad samotného státu Československa jako dvou bratrských národů. Toto je základní rozpor mezi KSČ a KSČM.

Co se týká rozdílných charakterových znaků, tak ty jsou, že KSČ má ve svých stanovách demokratický centralismus, dále je ve stanovách zachovaný Marxismus – Leninismus, jako zdroj naší politické strategie a taktiky. Má výhradně veřejné hlasování. Pohled přes třídní rozdělení společnosti. Porážku socialismu bereme pouze jako dějinnou přestávku.

KSČ se považuje za dějinného pokračovatele KSČ před rokem 1989 založené v roce 1921. Zároveň tím pokračuje v číslování svých sjezdů podle předlistopadového značení.

Komunistická strana Československa trvá na tom, že světová socialistická soustava byla největším dílem v dějinách proletariátu. Byl to krok, který reálně posunul lidstvo k humánnější a spravedlivější společnosti, nastolila cestu k beztřídní společnosti a odstranila vykořisťování člověka člověkem. Socialismus dokázal v praxi a základních principech, že lze vybudovat společnost, která dokáže odstranit vykořisťování. A zkušenost, kterou máme s touto praxí je naše největší cenností, jakou si současnou DNA budování socialismu. Tuto cennost musíme tedy chránit, nadále otevřeně rozvíjet a aktualizovat a nelze se sentimentálně uzavírat v době už dnes neexistující!

Dějinná vědecká analýza ve všech souvislostech

K tomu abychom se mohli posunout dál, se musíme opřít o celkovou hlubokou analýzu, musí být komplexní a především vědecká. Bez této komplexní a hluboké analýzy nemůžeme dosáhnout vlastní sebereflexe a zároveň nebudeme schopni se dalších, nových chyb vyvarovat. KSČ si zároveň si plně uvědomujeme, že bez minulosti společnost nemá budoucnost. Přesto dokázal socialismus velmi jasně, rychle a za velmi kratičkou dobu uvést do života systém, který je založen na odstranění vykořisťování a pojetí v přístupech, kdy se prvotně zohledňuje člověk jako lidská bytost, jež má právo na skutečnou svobodu, celospolečenskou rovnost a sociální jistoty a spravedlnost. Socialismus nastolenou rovností odstranil třídní rozdělení i boj.

Současná pozice komunistického hnutí jako celku

Co se týká současnosti, myslíme si, že se nachází komunistické hnutí v jedné z největších krizí ve svých dějinách. Kapitalismus se sice potácí také v krizi a ve vlastních rozporech tradičního liberalismu z neoliberalismu, ale pořád má jasnou převahu moci, dialektické znalosti řízení světa a je schopen požit různé formy agresí a válek bez sebemenšího ohledu na jedinečnost hodnoty lidského života. Jeho víra je především uchovat a bránit své vlastní zájmy jakým-koly způsobem.

Je potřeba si uvědomovat, že Imperialismus důkladně světovou socialistickou soustavu dokonale prozkoumal a tím, vědecky poznal jeho slabiny. Věděl, jak jej rozložit a následně doslova koncepčně socialismus demontovat. Domníváme se taky, že komunistické hnutí má v současnosti také krizi kontinuální generační výměny, udržuje si sice pozice undergroundu, ale v tvůrčím nepočal tvůrčí proces na nově ucelené vědecké koncepci aktualizované verze nové socialistické cesty – Socialismus 2.0

Jaké jsou současné alternativy socialismu

Máme zde nějakou koncepci levicového euro-komunismu, koncepci Udržitelného rozvoje (ČLR), zde jsou ale otázky odstranění chudoby někde na 8–10 místě, zatímco otázka rovnosti žen a mužů je už na 5 místě. Koncepci sociální bezpečnosti (RF). A pak je zde mnoho dalších koncepcí dokonce socialistických, jako je křesťanský, tržní, reformní, národní, africký a podobně. Většina těchto koncepcí slouží k nesystémovým změnám, takže jejich vývoj je čistě v rámci budování kapitalistické společnosti. To pomáhá globálním imperiálním silám, zároveň relativizovat prostor levice i komunistického hnutí tak že komunisté sami nejsou schopni ani vést strategický třídní boj z pozice undergroundu (Je nucen se přizpůsobit boji v kapitalistických podmínkách) Navíc chybí ofenzivní politika silného subjektu, jako byl Sovětský svaz a jeho internacionální aktivní politická podpora ostatním stranám, a to i přesto že je zde Čínská lidová republika.

Definice a charakteristické rysy Socialismu

Budu se soustředit na cestu socialismu v pohledu KSČ, respektive z pohledu marxistů – leninistů a obecně komunistického hnutí. Jelikož nemáme řádnou dějinnou a vědeckou analýzu období světové socialistické soustavy je samotná aktualizace definování socialismu problematická. Zároveň je ale aktuálně velmi žádoucí. Proto naše definování může být jen jakási politická kostra a na základních politických principech.

Jak už jsem předestřel, Světová socialistická soustava byla největším dílem v dějinách proletariátu a lidstva vůbec. Byl to krok, který reálně posunul lidstvo k humánnější a spravedlivější společnosti v míru prostřednictvím zespolečnění výrobních vztahů, nastolila cestu k beztřídní společnosti a odstranila vykořisťování člověka člověkem.

Ještě před vlastním definováním socialismu, si položíme dvě základní obecné otázky, které zní:

První otázka, kam vlastně směřuje kapitalismus?

Musíme si odpovědět, že Kapitalismus nemůže existovat bez válek, vykořisťování, třídního rozdělení a bez sociální nespravedlnosti to vše je postaveno na totální absenci morálních hodnot. Kapitalismus udržuje společnost politikou hladu a kriminalizace nejnižších vrstev.

Otázka druhá, kam naopak směřuje socialismus?

Socialismus je protikladem kapitalismu. Jedním ze základních rysů »MÍR«. Dále celkové zespolečenštění výrobních vztahů a tím znovu opakují odstranění vykořisťování, nastolení sociální rovnosti a spravedlnosti, kde vládne lid. Dalším charakterovým rysem společnosti je »HARMONIZACE SPOLEČNOSTI« kde rozvíjí všechny stránky života společnosti na základě vyšší úrovně výrobních sil ve společnosti a s využitím nejnovějších výsledků vědeckotechnické revoluce a zdokonalování samotného člověka ale i společenských vztahů.

Podstata, základní rysy a cíle socialismu – definice

Socialismus je společnost svobodné, zespolečenštěné práce, založené na socialistickém vlastnictví výrobních prostředků a politické moci celé společnosti (participace). Vlastní podstata socialismu je vytváření hmotných a duchovních podmínek k všestrannému rozvoji osobnosti. Plánovitě rozvíjející na základě demokratického centralismu (mluvíme o funkčnosti, a ne o tom, aby tento princip byl, byť zakotven v ústavě, ale reálně se neuplatňoval) vědecky řízená společnost s kvalitativními novými formami, účasti na hospodářském, politickém a kulturním životě. Středem společenského rozvoje musí být primárně pracující člověk, jeho sociální chování je zásadně rozhodující pro vytváření nového života. Socialismus musí vyčerpat všechny možnosti vývoje, aby mohl vstoupit do fáze Komunismu. Společenské podmínky rozvoje nesmí být statické, neměnné a dané jednou „provždy“.

Undergroundová role komunistů

Komunisté mají svou politickou situaci, zejména v konání velmi ztíženou. Jednak proto, že současný imperiální kapitalistický systém svou moc využívá k všestrannému, nejen aktuálnímu, střednědobému ale hlavně dlouhodobému antikomunismu, který exponenciálně zesílí v okamžiku aktivizace nacionalismu jako nástroje moci! Dále musí složitě taktizovat, aby aktuálně politicky mohli dosahovat dílčích, politický úkolů, od kterých nesmí ustoupit a nezůstat jen neaktivním, či jen částečně aktivním subjektem a zároveň neztratit svou strategickou linii. Nesmí se chovat populisticky, členové musí ve svém okolí být lidsky a morálně příkladem, nebo se mu co nejlíže alespoň přiblížit. Dokud bude existovat systém na kapitalistických principech v jakékoli formě, nikdy se nesmějí komunisté vzdát undergroundové role. Musejí vytvářet podmínky pro co nejmladší generace komunistů ve vzdělání schopnosti řídit, učit ideovou uvědomělost, internacionalismu a schopni vést boj v kapitalistických podmínkách revoluční cestou. Musejí být také schopni dobře analyzovat, vyznat se v rozporech a nebojácně čelit útokům antikomunismu z vnějšku, ale i rozporům zevnitř strany.

Na závěr

Otázek je ještě mnoho ale tolik času zde nemáme. Pro Komunistickou stranu je důležité ubránit naše zkušenosti z cesty budování socialismu a zachovat toto »DNA Socialismu« pro budoucí generace. Zároveň však přímo hledět do blízké i daleké budoucnosti lidstva při stanovení a definování našich cílů a plánů. Stanovení cílů strategických, musíme tvůrčím způsobem, vědeckým pojetím a bez zasazení do jakékoli časové linie. Nesmíme zapomenout také, že »CESTA SVĚTÍ NÁŠ SPOLEČNÝ CÍL«

Jiří Málek: Modely socialismu, SPED (členská organizace Transform!)

- 1) Můj přístup k dané problematice vychází ze dvou momentů: - vzhledem k politickým zkušenostem, politickém působení v levicových strukturách i politickému vzdělání přistupuji k dané problematice z pohledu tradičního marxismu. Promítá se do toho i zhodnocení pokusu o modernizaci socialismu – koncepce socialismu tak jak našla své vyústění v tzv. Pražském jaru 1968; i z hlediska současných modifikací socialismu (tzv. neomarxismu);
– z hlediska i zkušeností levicového hnutí v dalších zemích, viděno prostřednictvím Transform strany Evropská levice.

- 2) K dané problematice by bylo potřeba si definovat, co vlastně míníme pod pojmem socialismus. V současné době je na stole řada interpretací „socialismu“. Od chápání socialismu spíše tradičně z hlediska vycházejícího z minulých zkušeností; k pojmání socialismu jako alternativy k současnému kapitalismu, které je ale již vzdáleno od klasické koncepce vyvěrající z marxismu – leninismu a které se s různou intenzitou promítá do programových cílů a dalších dokumentů různých levicových stran v Evropě. Pak existují další mutace „socialismu“ jako jsou různé koncepce tzv. eko - socialismu apod.
Část evropských levicových politických stran má ve svém názvu slovo socialismus – např. PSOE (Španělská socialistická dělnická strana), v Německu to bývala PSD (Strana demokratického socialismu), v českých podmínkách pak SDS a řada dalších. Přitom mnoho z nich má název obsahující „socialismus“ z historických důvodů a v politické praxi od socialismu jako společenského řádu již dávno ustoupili. Určitá část politických stran hlásících se s různou intenzitou k socialistické koncepci tuto svoji tendenci v čase modifikuje, z hlediska obsahu, teoretické základny, strategických cílů i politické taktiky. V posledním období (zhruba od začátku krize 2008) se obecně od definice strategického cíle jako socialismus ustupuje a pojem socialismus je překrýván formulacemi politických úkolů, které nejsou tak radikálně dané (jak alternativa kapitalismu a jeho zásadní systémová záměna). Existují také politické strany v Evropě hlásící se k velmi tradiční koncepci socialismu (např. KS Řecka a některé další). Avšak ani jejich politické výsledky a reálný politický vliv v dané zemi nepřesvědčují, že je to koncepce životaschopná a občany ve větší míře přijímaná (např. volební výsledky KSŘ v období krize, kdy lze předpokládat pro tuto radikální levici nejlepší podmínky)

- 3) Nelze zde podrobněji rozebírat kritéria, podle kterých definuji (pro sebe a potřeby tohoto vystoupení) socialismus, ale klíčový moment vidím v chápání otázky rovnosti a spravedlnosti. Jsem toho názoru, že jsou to odlišné kategorie (viz. např. v práci R. Jocha z r. 1996). Rovnost je možno vyjádřit např. jako stejnou kvantitu, tedy, že „všichni mají stejně“. Toto ale může být jak spravedlivé, ale také nespravedlivé, např. v situaci, kdy příjem a jeho výše se odvíjí od vykonané práce, její kvality apod. Nakonec to má odraz i v hodnocení za socialismu a komunismu: „každý podle svých možností, každému podle jeho práce“ a „každý podle svých možností a každému podle jeho potřeb“. Myslím si, že otázku rovnosti a spravedlnosti nedostatečně řešil a vyřešil i reálný socialismus a toto se promítlo i do jeho postupného selhávání a ztráty kreditu mezi lidmi (i levicově cítícími).

- 4) Samostatnou otázkou, o které může být delší debata je pojem model. Jak vlastně chápat hranici mezi odlišnými modely a mezi jednotlivými pouhými varietami jedné koncepce, či modelu? A samozřejmě, že je důležité, jak jsou jednotlivé koncepce – modely prezentovány. Jak se odráží v programových dokumentech strategického významu (dlouhý časový horizont) a jak se modifikují pro potřeby krátkodobé a střednědobé politické práce – především v systému pravidelných demokratických voleb. I zde je možno uvést řadu historických příkladů jakýchsi modelů beztřídní společnosti – Utopie T. More, další autoři – utopičtí komunisté. Ale vezměme si i zkušenost VŘSR – koncentrace komunistické bolševické koncepce v heslu: sověty + elektrifikace = komunismus.
- 5) Podíváme-li se na současnou situaci v evropském radikálně levicovém hnutí, v té jeho části, které asi nejvíce reprezentuje strana Evropská levice a v EP pak levicová frakce GUE/NGL, tak pravděpodobně neexistuje ucelený koncept socialismu. Sice v programových dokumentech mnoha stran je socialismu explicitně či implicitně zmiňován (jako příklady možno uvést Die Linke, řecká Syriza, Francouzská KS apod.), ale daleko méně se již objevuje v aktuálních politických dokumentech (propagandistického charakteru) jako je např. volební program. V českých podmínkách takovým příkladem může být SDS. Ale i určitá část kritiků uvnitř KSČM poukazuje na malou „revolučnost“ strany a hovoří o odklonu od „socialismu“. Politická praxe je dnes taková, že se verbálně od použití pojmu socialismus ustupuje. Předkládané koncepce a modely uspořádání společnosti, pokud jdou nad rámec pouhého „vylepšování“ současného neoliberálního kapitalismu dostávají jiné názvy, i když podíváme-li se na obsah těchto koncepcí, pak je tam minimálně řada rysů, které mohou být zahrnuty pod pojem socialismus. Z hlediska strategického cíle je možno také vést diskusi, zda Bernsteinova teze – cesta vším, cíl ničím – vede k socialismu a zda gradualistická koncepce postupných změn je a může být zahrnuta do modelu socialismu. Z tohoto pohledu se určitým způsobem vymyká koncept čínského „socialismu se specifickými čínskými rysy“. Jde o složitou politickou otázku, které se mnohé levicové strany a hnutí v Evropě úspěšně vyhýbají a nesnaží si formulovat vlastní pozici, k této koncepci. Jako levice čínskému vývoji nerozumíme, a i pro ortodoxní marxisty je obtížně pochopitelné, že v ČLR dochází k transformaci materiální základny společnosti, přitom nadstavby zůstává pozoruhodně homogenní a stabilní. Lze to považovat za jakousi modifikaci NEPu? Čínský socialismus, čínská realita se stává spíše nástrojem vnitropolitického boje jak na úrovni našeho státu, tak i EU, než aby se stala náplní hlubokých i levicových zkoumání a kritické analýzy. „Čínský socialismus“ je sprosté a nebezpečné slovo, které nemá v neoliberální společnosti místo. Ale víme, jak se k tomuto vcelku novému světovému fenoménu postavit? Měli bychom si odpovědět na otázku, nebo tuto odpověď intenzivně hledat, zdaje to (jediná) reálná alternativa k současnému globálnímu neoliberálnímu kapitalismu, která již prošla a trvale prochází testem pravdivosti a reálnosti. A je toto možno zařadit mezi alternativy modelů socialismu i pro evropské prostředí?
- 6) Jaká je situace v České republice? Sociologické průzkumy ukazují v posledním desetiletí pokles občanů, kteří na pravo-levé škále se sebe definují v její levé části (až příp. v krajně levicové poloze). Ten pokles je dosti významný (ze 40 % před několika lety, dnes celá levice tvoří asi 28 % občanů, kteří e k ní hlásí). To nejspíš i vysvětluje

pokles voličských hlasů pro levici, ať již radikální, či umírněnou, blíže ke středu (ČSSD). Pokud ještě vezmeme v úvahu, že především radikální levici (KSČM) odešla velká část voličů, kteří tuto kandidátku nevolili ani tak z přesvědčení jako spíše z protestu a nyní našli lepší naplnění svých voličských preferencí u jiných stran (které v podstatě je možno podle řady hledisek spíše započítat do pravé či středové části spektra), pak dosažené výsledky jsou vcelku pochopitelné. Souběžně s tím se české levicové strany musí vyrovnat i s tím, že jejich politické vize nedostatečně oslovují občany (zvláště v dlouhodobém směřování stran a hnutí) a tyto vize se pak přeměňují v krátkodobé cíle spíše pragmatického charakteru a stávají se tak náplní volebních (krátkodobých) programů. Na obranu českých subjektů je nutno říci, že tato situace nachází mnohé paralely v řadě dalších států Evropy. Připočteme-li k tomu poučení z řeckého vývoje, kdy demokraticky získaná moc radikální levicí (Syriza) byla nemilosrdně anulována ekonomicko-politickým nátlakem klíčových evropských (světových) hráčů -tzv. trojka – klíčové evropské země, ECB a s méně viditelnou, ale citelnou podporou dalších mocných globálního světa. A je třeba si také uvědomit, že současný politický systém si již vytvořil dosti ochranných nástrojů (i v rámci ústavy), které jsou schopny účinně bránit podstatným společenským změnám (vč. těch, ve prospěch socialismu a socialistické alternativy), i kdyby se na nich demokraticky dohodla drtivá většina občanů. Tento vývoj nejspíše části levicového elektorátu, orientujícího se na demokratickou cestu překonání kapitalismu blíže k socialismu, vzal iluze a tyto občané a voliči pak hledali naplnění svých představ mimo „modely socialismu“. Část levicově cítících občanů chápe, že je nutno reagovat na reálnou politickou realitu, rozdělení sil a oceňuje reálné možnosti změn, ale chybí jim cíl, ke kterému by měli směřovat. Pak se stává určitý typ populismu přitažlivější, zvláště, je-li oděn do spíše vlasteneckého, chcete-li nacionalistického hávu, než velice vágní jakýsi „internacionalismus“. Z mého pohledu dochází k „sociál demokratizaci“ radikální levice. Ta se ve své většině v Evropě vydává cestou, kterou kdysi v minulosti prošli němečtí sociál - demokraté a která měla vyústění v tzv. Godesberském programu. Ten zásadně změnil orientaci od radikálnějších cest změny (chcete-li revoluce) jako jedné z možných cest na cestu pouze reformní. Některým pak reformovaný „lepší“ kapitalismus nestačí a ztrácí perspektivu podstatné (systémové) změny.

- 7) Dnes, kdo se nevyjádří ke klimatickým změnám, klimatické krizi či Gretě, jako by politicky nebyl. Podíváme-li se heslo „systemic change not a climate change“ (systémové změny, ne klimatické změny) pak se nabízí jedna zásadní otázka. Co se má rozumět pod pojmem systémová změna. Je to něco, co má společný základ s cestou k socialismu jako forma překonání kapitalismu? Nebo jde o zachování kapitalismu v jiných, ekologičtějších variantách? Obecně se dá říci, že tyto změny nejsou ve veřejném prostoru definovány, nejsou obecně šířenou vizí a pokud snad jsou někde vytvořeny, pak jsou před většinou občanů pečlivě skryty.
- 8) Mám oblíbeného marxistického historika E. Hobsbawma – ten se v jedné své práci zamýšlel nad významným programovým dokumentem Komunistickým manifestem (1998) Samozřejmě, že můžeme poukazovat na to, že po 170 letech od jeho vydání se mnoho změnilo ve světě i společnosti a že nám dnes nemá mnoho co říci. Ale Hobsbawm ukazuje, v čem je tento dokument programově cenný: „Podle marxovského

(*marxian*) hlediska, ať jakkoli popíšeme historický moment, v němž „skořápka puká“, politika v něm bude podstatným momentem. *Manifest* byl čten převážně jako dokument o historické nevyhnutelnosti a jeho síla skutečně byla většinou vyvozována z přesvědčení, které poskytoval čtenářům, že kapitalismus je nevyhnutelně odsouzen k tomu, aby byl svým hrobníkem pohřben a že nyní - a v nijaké dřívější éře dějin - podmínky pro takovou emancipaci už nastaly. Nicméně – oproti široce rozšířenému předpokladu – vzdor tomu, že věří v historickou změnu, která proběhne prostřednictvím lidí, kteří sami dělají své dějiny, není deterministickým dokumentem. Hroby mu musí být vykopány pomocí či prostřednictvím lidské činnosti.“

- 9) A chtěl bych se zastavit i u některých myšlenek českého marxisty F. Neužila. Shrnul čtyři atributy, které by měly mít současné politické marxistické subjekty. Měly by působit následujícími směry: – antikapitalismus; - anti stalinismus (ale chápaný ve filosofickém smyslu slova, primárně nejde o gulagy); - anti antikomunismus a anti marxismus; - anti katastrofismus. To by podle jeho názoru mělo naplňovat poslání marxistické strany pro toto století a tuto společenskou etapu, naší, nejen české společnosti.